

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE
KOMISIJA ZA VARSTVO GORSKE NARAVE
USPOSABLJANJE ZA VARUHA GORSKE NARAVE

SEMINARSKA NALOGA

MLADI VARUH GORSKE NARAVE - PRIPRAVNIK

Organiziranje tečaja za mlade VGN-učence osnovnih šol

Avtor: Bojana Romih
PD Sloga Rogatec

Mentor: Marjeta Keršič Svetel

Rogatec, avgust 2018

Kazalo

Kazalo slik	3
1. Uvod	4
2. Cilj izobraževanja mladih VGN.....	5
3. Kako organizirati tečaje za mlade VGN	6
4. Kako do sredstev za pripravo gradiv in izvedbo projekta	7
5. Priprava učnih vsebin	8
5.1. Spoznavanje učnih vsebin za mlajše otroke.....	9
5.2. Učne vsebine za starejšo skupino otrok.....	11
6. Izvedba tečaja za mlade VGN – način dela z otroci.....	12
6.1. Primer terenskega dela - učnega pohoda v Bistriški vintgar	12
7. Zaključek	17
8. Viri.....	18

Kazalo slik

Slika 1: Zapuščen mlin na potoku Bistrici v Bistriškem vintgarju.....	9
Slika 2: Struga hudourniškega potoka po nevihti (Sveti Lovrenc nad Gornjim gradom)	10
Slika 3: Rimski kamnolom – spomenik lokalnega pomena.	13
Slika 4: Mogočen slap Žleb v Bistriškem vintgarju	14
Slika 5: Voda izpira prst do trdne kamenine.	15
Slika 6: Razstavljene kamenine ob Rimskem kamnolomu.	16

1. Uvod

Zakaj sem se odločila za to temo?

Ob udeležbi na tečaju za VGN sem šele zares uvidela, kako je varovanje narave in še posebej gorske narave kot posebno občutljivega ekosistema pereča tema, od katere se nihče od nas ne sme obračati stran. Ne smemo reči, da se to nas ne tiče, ker se sami obnašamo odgovorno. Tudi v gorskem svetu, še veliko bolj pa povsod okoli nas, ob sprehajališčih, v gozdovih, ob kolesarskih poteh, najbolj pa ob cestah, opažam toliko odvrženih plastenk, pločevink in druge embalaže, ki jo kosilnice scefrajo, potoki ob nalivih odnesejo v reke, reke naprej ... In potem po TV gledamo otoke plastike v oceanih in se zgražamo. Pa to je samo tisto najbolj od daleč vidno onesnaženje.

Tudi sami ugotavljamo, da smo v preteklosti počeli nekatere stvari v zvezi z varovanjem narave in ravnanjem z odpadki, za katere se sedaj, ko imamo več vedenja in znanja, zavedamo, da niso bile v redu.

Ob vprašanju, kako lahko ukrepamo, smo se vedno znova znašli pri odgovoru, da krivce onesnaževanja in drugačnega uničevanja narave zelo težko ulovimo, še težje kaznujemo.

Tudi zato kazni ne zaležejo kaj dosti, zaleže le osveščanje.

Tečaja za VGN smo bili skupaj udeleženci različnih starosti, od študentov do nas v zrelejših letih. Za naš skupni cilj, obnašati se odgovorno do narave okoli nas, pa je potrebna čim večja osveščenost širšega kroga ljudi. Do le-te pa bomo prišli le tako, da bomo za varuhe narave izobrazili tudi mlajšo generacijo, to so osnovnošolski otroci.

Mladim moramo privzgojiti odgovoren odnos do narave in gora in jih prepričati, da ga širijo med svoje vrstnike. Prav ti mladi, ki sedaj še sedijo v šolskih klopeh, bodo čez nekaj let mladi nadebudni šoferji, gorski in cestni kolesarji, rekreativni tekači, pohodniki, vozniki štirikolesnikov in terenskih motorjev. Pravilen odnos do narave se jim mora usesti v podzavest, da tudi razposajeni in objestni ne bodo odmetavali pločevink in ovitkov energetskih ploščic, da ne bodo vozili s štirikolesniki, motorji ali gorskimi kolesi tam, kjer se dela škoda naravi.

2. Cilj izobraževanja mladih VGN

Izobraziti za mlade varuhe narave osnovnošolske otroke, člane PD.

Mladi zagnani naravovarstveniki bodo s poglobljenim znanjem in odgovornim odnosom širili zavedanje o vrednosti in vrednotah žive in nežive narave med vse generacije, tako med svoje vrstnike kot med svoje starše, pa tudi dedke in babice.

3. Kako organizirati tečaje za mlade VGN

Tečaji bi se izvajali na nivoju MDO (meddruštvenih odborov) PD po programu in z gradivom, ki bi ga sestavila KVGn pri PZS.

Izobraževanje bi potekalo 6 dni ob koncih tedna, po zaključku bi otroci pridobili naziv MLADI VARUH GORSKE NARAVE – PRIPRAVNIK I (PRIPRAVNIK II).

V projekt bi vključili učence od drugega do devetega razreda OŠ.

Tečaji bi potekali ločeno za mlajše otroke (7 -10 let) in starejše (11 -15 let).

4. Kako do sredstev za pripravo gradiv in izvedbo projekta

Priprava gradiv za dve različni starostni skupini otrok, pa tudi sama izvedba tečajev bi bila kar precejšen zalogaj, ki bi terjal tudi precej finančnih sredstev. Ker je vzgoja mladih za varovanje naše narave, našega planeta in s tem tudi prihodnosti vseh nas, ki na tem planetu prebivamo, tako zelo pomembna, menim, da bi se za projekt lahko pridobila tudi evropska sredstva.

5. Priprava učnih vsebin

V program bi bili vključeni otroci z veliko razliko v starosti, od malčkov, ki so se komaj naučili čitati in pisati, do skoraj že odraslih najstnikov. Predstavitev vsebin, način dela in tudi zahtevano poznavanje vsebin po koncu tečaja bi morala biti prilagojena posebej vsaki starostni skupini.

Pri pripravi gradiv bi strokovnjaki različnih strok (geologi, biologi, naravovarstveniki) sodelovali s predmetnimi učitelji in učitelji razrednega pouka.

Vsebine bi bile predstavljene v nekakšni kombinaciji učbenika in delovnega zvezka.

Le manjši del gradiva bi bil namenjen posameznim temam, npr. geologiji, rastlinstvu, živalstvu, več časa in pozornosti bi posvetili primerom, kjer bi ob spoznavanju nekega ekosistema povezali vse te vsebine.

Velik del izobraževanja bi potekal na terenu in v skupinah, zato bi temu morale biti prilagojene predstavitve vsebin.

Delovni zvezek bi bil zasnovan tako, da bi otroke usmerjal in vzpodbujal, da bi ob spoznavanju svoje bližnje in širše okolice (na primer na učnem pohodu – terenskem delu) in ob pomoči predavateljev prišli tudi do svojih ugotovitev.

Pri pripravi vsebin bi bil poudarek na gorski naravi, ne bi pa se strogo omejevali samo na leto. Ne moremo reči, da bomo spoznavali in varovali samo naravo nad določeno nadmorsko višino, tisto, kar se dogaja nižje, pa se nas ne tiče, saj je vse v naravi je povezano in soodvisno. Pa tudi, večina vseh nas ne živi v gorskem svetu, živimo v nižinah in, če bomo znali varovati svojo okolico, bomo znali varovati tudi gorski svet.

5.1. Spoznavanje učnih vsebin za mlajše otroke

Mlajši otroci bi večino vsebin osvojili v naravi na krajših (po dolžini poti, ne po doživetjih) učnih pohodih, kjer bi predvsem z usmerjenim opazovanjem spoznavali živo in neživo naravo. Vodili bi jih razredni učitelji, ki so usposobljeni za delo z malčki in poznajo njihovo predznanje in sposobnosti. Učili bi se opazovati živa bitja, od majcenih mravelj in drugih žuželk, ki živijo samo nekaj dni, do mogočnih orjaških dreves, ki lahko preživijo več sto ali celo tisoč let.

Ob opazovanju bi se učili o tem, kako so vsa živa bitja povezana med sabo, kako ima vsako živo bitje v določenem okolju svojo nalogo in kako se poruši ravnovesje v naravi, če zaradi nekega vzroka kakšna živalska ali rastlinska vrsta izgine. Zato moramo varovati vsa živa bitja, od najmanjših, ki jih ne vidimo s prostim očesom, do največjih, pa tudi njihov življenjski prostor.

Kot primer bi jim učitelj predstavil zgodbo o povezanosti in odvisnosti med glivami in drevesi ali o tem, kako se drevesa sporazumevajo med sabo in skrbijo za svoje potomce tako, da jih hranijo preko korenin (obe iz knjige Skrivne mreže narave -Peter Wohlleben).

V pripravljenem gradivu za mlajše otroke bi morale biti samo na zelo enostaven način, z risbicami in kratkimi razlagami predstavljene bolj zapletene teme, kot je na primer spreminjanje zemljinega površja in nastanek gorovij. Ob opazovanju hudourniškega gorskega potoka (slika 2) ali celo mogočnega slapa (slika 4) pa bodo zlahka razumeli, kako voda lahko spreminja in preoblikuje svojo okolico.

Pojmi kot so kulturna krajina prav gotovo ne spadajo v besednjak osemletnikov, ob ogledu razpadajočega mlina v odmaknjeni soteski (slika 1), pa lahko spoznajo, kako so v preteklosti naši predniki izkoriščali moč narave za svoje potrebe, ne da bi jo uničevali.

Slika 1: Zapuščen mlin na potoku Bistrici v Bistriškem vintgarju.

Slika 2: Struga hudourniškega potoka po nevihti (Sveti Lovrenc nad Gornjim gradom).

5.2. Učne vsebine za starejšo skupino otrok

Otroci, stari 11-15 let, imajo že iz šolskega izobraževanja in splošne razgledanosti veliko znanja o živi in neživi naravi, pri pouku zemljepisa so že spoznali nekaj osnovnih pojmov o geologiji. Vsa ta znanja je potrebno obnoviti, nadgraditi in jih povezati.

Vse, kar že poznajo in se bodo še naučili, jim mora pomagati razumeti ustroj narave, medsebojno povezanost vsega živega in neživega na zemlji. Zavedati se morajo, da bi moral biti človek del narave, da bi se moral, kolikor je le mogoče, prilagajati okoljem, v katerih živi ali prihaja na obisk, ne pa jih preveč spreminjati po svoje. Spoznati morajo, da naša dejanja, premišljena ali nepremišljena, lahko pustijo daljnosežne in celo nepopravljive posledice.

Veliko slišimo in vemo o globalnih posledicah človekovega delovanja na spreminjanje našega planeta, veliko manj pa se sliši o tem, kako s posegi v naše ožje okolje, naš domač ekosistem, spreminjamo življenjske pogoje živalim in rastlinam, da ne morejo preživeti.

Posledice takih dejanj bodo otroci najlažje razumeli s predstavitvijo zgodb, ki pokažejo, kako je vse v naravi povezano.

Dober primer je zgodba, kako volkovi pomagajo drevesom (iz knjige Skrite mreže narave), ki nazorno pokaže pomembnost vseh vrst za nek ekosistem. Govori o spremembah naravnega okolja v narodnem parku Yellowstone v Ameriki potem, ko so ljudje pred približno stoletjem iztrebili volkove. Ker v naravi ni bilo več plenilcev, so se čezmerno razmnožili jeleni, in rastlinje, mlada drevesca in trave, predvsem na rečnih bregovih obgrizli skoraj do golega. Zaradi opustelih bregov so izginili bobri. Ker rastline niso več ščitile brežin, se je zelo povečala erozija in spremenila tok reke. Šele, ko so čez več kot pol stoletja ponovno naselili volkove, se je začelo vzpostavljati ravnovesje. Rečni bregovi so spet ozeleneli, zraslo je drevje, narava je začela celiti svoje rane.

Podobne zgodbe se dogajajo povsod okoli nas, pa jih ne vidimo. Tudi iz naših potokov zaradi onesnaževanja izginjajo potočni raki, zaradi spremenjenih strug vodotokov se spremenijo življenjski pogoji ribam, da marsikje ne morejo preživeti, zaradi izkoriščanja močvirij in zaradi prometnic so ogrožene dvoživke.

Otroci morajo vedeti nekaj o avtohtonih in priseljenih živalskih in rastlinskih vrstah, da so nekatere od njih ogrožene in zakaj, in da so zaradi tega zaščitene z zakoni.

S primeri je potrebno predstaviti posledice, ki jih povzroči nepremišljen vnos tujerodnih rastlinskih in živalskih vrst. Mnogih od teh smo se že tako navadili, da sploh ne vemo, da so prišle od drugod, in ne povzročajo večjih problemov. Vedno več tujerodnih rastlin pa je takih, ki so postale invazivne in se tako razširile, da so na določenih področjih povsem izrinile naše domače, avtohtone rastlinske vrste. Tako sta bregove naših potokov in rek v veliki meri prerasli invazivki žlezava nedotika in japonski dresing, velika področja kjer se je včasih razraščalo robidovje ali praproti, zdaj prerašča rumeno cvetoča orjaška zlata rozga. S spremembo prevladujoče rastlinske vrste pa se spremeni tudi ekosistem ostalih rastlin in živali, žuželk, ptičev, sesalcev...

Če nas na to nihče ne opozori, se te hitre spremembe dogajajo vsem nam na očeh, pa jih ne vidimo celo starejši, kako bi jih zaznali naši otroci. .

Ob predstavitvi škodljivih posledic človeškega delovanja na svet okoli nas, bodo otroci razumeli tudi, da so potrebni predpisi in zakoni, ki urejajo varovanje živali, rastlin in njihova življenjska okolja.

6. Izvedba tečaja za mlade VGN – način dela z otroci

Velik del učenja – vsaj polovico dni, namenjenih tečaju, bi potekal na terenu. Učne vsebine bi predavatelji udeležencem tečaja približali na učnih pohodih, kjer bi raziskali in spoznali hrib, sotesko ali značilno gorsko dolino na področju domače regije.

To naravno vrednoto bi obravnavali z različnih vidikov:

- spoznali bi geološke značilnosti področja
- raziskali bi rastlinski in živalski svet in njuno soodvisnost
- zabeležili bi vplive človeka na okolje in spoznali obliko kulturne krajine
- poučili bi se o načinu varovanja

Določene teme bi otroci ob usmerjanju učiteljev raziskali sami ob delu v skupini.

V zaključnem delu tečaja bi udeleženci kot nekakšno nalogo izdelali plakat, ki bi obravnaval naravovarstven problem in nakazal njegovo rešitev.

6.1. Primer terenskega dela - učnega pohoda v Bistriški vintgar

Bistriški vintgar je soteska potoka Bistrice, ki se zajeda v Pohorje severno od kraja Slovenska Bistrica. Slikovita soteska je polna zanimivosti, kot so brzice, dva večja in več manjših slapov, ruševine mlinov. V spodnjem delu soteske naletimo na Rimski kamnolom, ki ga je občina Slovenska Bistrica razglasila za spomenik lokalnega pomena (slika 3).

Učne vsebine, ki bi jih spoznali ob obisku soteske:

Geologija :

Otroci bi se v naravi seznanili z geološkimi pojmi, kot so soteska, vintgar, slapovi (slika 4), brzice, hudournik, erozija (slika 5)

Na tablah ob Rimskem kamnolomu bi izvedeli, kako je nastalo Pohorje in katere kamenine ga tvorijo. Razstavljene matamorfne kamenine (marmor ,čizlakit, granodiorit in druge) bi si podrobno ogledali (slika 6).

Značilnosti ekosistemov :

Spoznavali bi rastlinski in živalski svet, njuno soodvisnost in spreminjanje z nadmorsko višino in geološko podlago. V soteski v spodnjem delu prevladuje mešani, pretežno bukov gozd, višje je ogromno iglavcev, predvsem jelke. Tu je rasla nekoč najdebelejša jelka v Sloveniji, Maroltova jelka z obsegom debla 605 cm, zdaj je viden le porušen ostanek njenega nekdanj mogočnega debla. V zgornjem delu soteske, ki se začne že odpirati in širiti, je okolica potoka močvirnata.

Kulturna krajina in vplivi človeka:

Na prvi pogled neobljudena soteska skriva veliko ostankov človekove prisotnosti, od zelo oddaljene preteklosti do danes. Najstarejši še vidni so ostanki rimskega kamnoloma, kjer so Rimljani lomili marmor za spomenike in nekropole. Skoraj tako staro je tudi Ančnikovo gradišče, arheološko najdišče na mestu stare keltske utrdbe ob robu soteske. Vzdolž celega vintgarja pa srečujemo bolj ali manj ohranjene ostanke številnih mlinov, ki pričajo o tem kako so okoliški prebivalci v preteklosti izkoriščali naravne vire – moč tekoče vode.

Danes sotesko obiskujejo pohodniki, da si v čistem naravnem okolju spočijejo dušo in utrudijo telo.

Nepremišljen vnos invazivnih tujerodnih rastlinskih vrst :

Sredi dokaj divje, ohranjene narave srečamo ob strugi potoka nahajališče japonskega dresinga.

Način varovanja naravnih in kulturnih vrednot (Rimski kamnolom), živali in rastlin in njihovih ekosistemov, kulturne krajine

Slika 3: Rimski kamnolom – spomenik lokalnega pomena.

Slika 4: Mogočen slap Žleb v Bistriškem vintgarju

Slika 5: Voda izpira prst do trdne kamenine.

Slika 6: Razstavljene kamenine ob Rimskem kamnolomu.

7. Zaključek

Že v uvodu sem zapisala, zakaj sem se odločila za seminarsko nalogo s tem naslovom. Prav gotovo ta moja naloga ni strokovno napisana razprava. Upam pa, da sem na teh nekaj straneh okvirno razložila idejo o tem, kako bi lahko z vzgojo mladih naravovarstvenikov prispevali nekaj kamenčkov k gibanju, ki bi tok uničevanja narave ustavil ali celo obrnil v drugo smer.

Rada bi povedala le še misel iz knjige, ki mi je prišla v roke ob pisanju te naloge, to je knjiga Skrite mreže narave (avtor Peter Wohlleben). Misel se nanaša na sočutje. Pravi, da je sočutje ena najmočnejših sil v zaščiti okolja in z njim lahko dosežemo več kot z vsemi predpisi in zakoni. Naše sočutje pa je tem večje, čim bliže so nam živali.

Avtor knjige v tem poglavju govori o živalih, vendar bi se prav gotovo strinjal, da to drži za vsa živa bitja. Bolj kot naravo poznamo, bolj čutimo z njo in bolj smo jo pripravljeni varovati.

8. Viri

1. Wohlleben Peter, SKRIVNE MREŽE NARAVE, Založba Narava 2018
2. Fotografije: lasten arhiv